

ՆԱՆՈՒՆ ՆԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՆԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՆՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
Ո Ր Ո Շ ՈՒ Մ Ը

**«ՆԵԼՍԻՆԿՅԱՆ ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԱՍԱՄԲԼԵԱՅԻ ՎԱՆԱԶՈՐԻ ԳՐԱՍԵՆՅԱԿ»
ՆԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅԱՆ ԴԻՄՈՒՄԻ ՆԻՄԱՆ ՎՐԱ՝ «ՊԵՏԱԿԱՆ
ԵՎ ԾԱՌԱՅՈՂԱԿԱՆ ԳԱՂՏՆԻՔԻ ՄԱՍԻՆ» ՆԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՕՐԵՆՔԻ 8-ՐԴ ՆՈՂՎԱԾԻ 4-ՐԴ ՄԱՍԻ «Զ» ԵՆԹԱԿԵՏԻ, 12-ՐԴ ՆՈՂՎԱԾԻ 6-ՐԴ
ԵՎ 7-ՐԴ ՄԱՍԵՐԻ՝ ՆԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՆՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ
ՆԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՆԱՐՅԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ**

Քաղ. Երևան

6 մարտի 2012թ.

Նայասարանի Նանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով.
Գ. Նարությունյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի, Ֆ. Թոխյանի, Մ. Թովուզյանի,
Ա. Խաչատրյանի, Վ. Նովհաննիսյանի, Ն. Նազարյանի, Ա. Պետրոսյանի (զեկուցող),
Վ. Պողոսյանի,

մասնակցությամբ՝

դիմողի ներկայացուցիչներ Ա. Զեյնալյանի եւ Ա. Ղազարյանի,

գործով որպես պապասխանող կողմ ներգրավված՝ ՆՆ Ազգային ժողովի պաշ-
տոնական ներկայացուցիչ՝ ՆՆ Ազգային ժողովի աշխատակազմի իրավաբանական
վարչության իրավական փորձաքննության բաժնի գլխավոր մասնագետ
Ա. Մխիթարյանի,

համաձայն Նայասարանի Նանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդ-
վածի 1-ին կետի, 101-րդ հոդվածի 1-ին մասի 6-րդ կետի, «Սահմանադրական
դատարանի մասին» ՆՆ օրենքի 25, 38 եւ 69-րդ հոդվածների,

դռնբաց նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «Նելսինկյան քաղաքա-
ցիական ասամբլեայի Վանաձորի գրասենյակ» հասարակական կազմակերպության
դիմումի հիման վրա՝ «Պետական եւ ծառայողական գաղտնիքի մասին» Նայասարանի
Նանրապետության օրենքի 8-րդ հոդվածի 4-րդ մասի «գ» ենթակետի, 12-րդ հոդվածի

6-րդ եւ 7-րդ մասերի՝ Նայասրանի Նանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

Գործի քննության առիթը «Նելսինկյան քաղաքացիական ասամբլեայի Վանաձորի գրասենյակ» հասարակական կազմակերպության՝ 23.11.2011թ. ՆՏ սահմանադրական դատարան մուտքագրված դիմումն է:

Ուսումնասիրելով գործով զեկուցողի գրավոր հաղորդումը, դիմող եւ պատասխանող կողմերի գրավոր բացատրությունները, հերագուրելով «Պետական եւ ծառայողական գաղտնիքի մասին» Նայասրանի Նանրապետության օրենքը եւ գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Նայասրանի Նանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Զ Ե Ց**.

1. «Պետական եւ ծառայողական գաղտնիքի մասին» ՆՏ օրենքը ՆՏ Ազգային ժողովի կողմից ընդունվել է 1996թ. դեկտեմբերի 3-ին, ՆՏ Նախագահի կողմից ստորագրվել՝ 1996թ. դեկտեմբերի 30-ին եւ ուժի մեջ է մտել 1997թ. հունվարի 9-ին:

«Պետական եւ ծառայողական գաղտնիքի մասին» Նայասրանի Նանրապետության օրենքի՝ «Տեղեկությունները պետական եւ ծառայողական գաղտնիքի շարքին դասելու եւ դրանց պաշտպանության բնագավառում պետական, տեղական ինքնակառավարման մարմինների եւ պաշտոնատար անձանց լիազորությունները» վերաբառությամբ 8-րդ հոդվածի 4-րդ մասի «գ» ենթակետը սահմանում է, որ հանրապետական գործադիր, փարաձքային կառավարման եւ տեղական ինքնակառավարման մարմինները.

«գ) իրենց իրավասության սահմաններում իրականացնում են տեղեկությունները պետական եւ ծառայողական գաղտնիքի շարքին դասելու եւ դրանց պաշտպանության բնագավառում այլ լիազորություններ:»:

Նույն օրենքի՝ «Տեղեկությունները պետական եւ ծառայողական գաղտնիքի շարքին դասելը» վերաբառությամբ 12-րդ հոդվածի 6-րդ եւ 7-րդ մասերը սահմանում են.

«Պետական այն մարմինները, որոնց ղեկավարներն օժտված են տեղեկությունները պետական եւ ծառայողական գաղտնիքի շարքին դասելու լիազորություններով, մշակում են գաղտնագրման ենթակա տեղեկությունների ընդլայնված գերատեսչական ցանկերը, որոնցում ներգրավվում են՝

ա) պետական գաղտնիքի շարքին դասվող այն տեղեկությունները, որոնք փնօրինելու լիազորությամբ օժտված են իրենք.

բ) ծառայողական գաղտնիքի շարքին դասվող տեղեկությունները:

Գերատեսչական ցանկերում նշվում են նաև ներգրավված տեղեկություններից յուրաքանչյուրի գաղտնիության աստիճանը: Այդ ցանկերը եւ դրանցում կատարվող փոփոխություններն ու լրացումները հաստատվում են պետական մարմինների համապատասխան ղեկավարների կողմից: Գերատեսչական ցանկերը գաղտնագրվում են եւ հրատարակման ենթակա չեն:»:

2. Գործի դատարարական նախապատմությունը հանգում է հետևյալին: Դիմողը 10.02.2010թ. տեղեկատվության հարցմամբ դիմել է Նայաստանի Նանրապետության պաշտպանության նախարարին՝ խնդրելով փրամադրել տեղեկատվություն 2009 թվականին Նայաստանի Նանրապետության զինված ուժերում ծառայության ընթացքում մահացած ժամկետային եւ պայմանագրային զինծառայողների թվաքանակի, նրանց անունների, ազգանունների եւ հասցեների վերաբերյալ:

Նայաստանի Նանրապետության պաշտպանության նախարարությունն ի պատասխան հարցման՝ 20.02.2010թ. մերժել է տեղեկատվության փրամադրումը՝ վկայակոչելով «Տեղեկատվության ազատության մասին» Նայաստանի Նանրապետության օրենքի 8-րդ հոդվածի 1-ին կետի պահանջները եւ պատճառաբանելով, որ պահանջվող տեղեկատվությունը, օրենքի պահանջներից ելնելով Նայաստանի Նանրապետության պաշտպանության նախարարի համապատասխան գաղտնի հրամանով գործողության մեջ դրված՝ Նայաստանի Նանրապետության պաշտպանության նախարարության գաղտնագրման ենթակա տեղեկությունների ընդլայնված գերատեսչական ցանկի համաձայն հանդիսանում է գաղտնի տեղեկատվություն եւ «Պետական եւ ծառայողական գաղտնիքի մասին» Նայաստանի Նանրապետության օրենքի 4-րդ հոդվածի պահանջների համաձայն համարվում է ծառայողական գաղտնիք:

Դիմողը 27.02.2010թ. նախարարություն է ուղղել տեղեկատվության նոր հարցում՝ խնդրելով փրամադրել Նայաստանի Նանրապետության պաշտպանության նախարարի համապատասխան գաղտնի հրամանը եւ դրանով գործողության մեջ դրված՝ «Նայաստանի Նանրապետության պաշտպանության նախարարության գաղտնագրման ենթակա տեղեկությունների ընդլայնված գերատեսչական ցանկը», որը նույնպես նախարարության կողմից մերժվել է՝ օրենքի պահանջի վկայակոչումով:

Դիմողը 19.04.2010թ. հայցադիմում է ներկայացրել Նայաստանի Նանրապետության վարչական դատարան ընդդեմ ՆՆ պաշտպանության նախարարության: Նայաս-

տանի Նանրապեղության վարչական դափարանը, քննելով վարչական գործն ըստ հայցի «Նելսինկյան քաղաքացիական ասամբլեայի Վանաձորի գրասենյակ» հասարակական կազմակերպության ընդդեմ ՆՏ պաշտպանության նախարարության՝ «Նելսինկյան քաղաքացիական ասամբլեայի Վանաձորի գրասենյակ» հասարակական կազմակերպության տեղեկարկության ազատության իրավունքի խախտման փաստը ճանաչելու պահանջի մասին, որպես ածանցյալ պահանջ՝ Նայաստանի Նանրապեղության պաշտպանության նախարարության գաղտնագրման ենթակա տեղեկությունների ընդլայնված գերատեսչական ցանկի մասին հրամանը վերացնելու, Նայաստանի Նանրապեղության պաշտպանության նախարարությանը 10.02.2010թ. Ե/2010-051 հարցումով փնտրվող տեղեկությունը տրամադրելու պարտավորեցնելու մասին» ՎԳ/1314/05/10 գործը, 23.11.2010թ. վճռով մերժել է հայցադիմումը՝ փաստելով, որ հայցվորի կողմից պահանջվող տեղեկարկության չտրամադրումը բխում է Նայաստանի Նանրապեղության Սահմանադրության 43-րդ հոդվածի եւ «Տեղեկարկության ազատության մասին» Նայաստանի Նանրապեղության օրենքի 6-րդ հոդվածի 3-րդ մասի դրույթներից, ուստի առկա չէ հայցվոր կողմի տեղեկարկության ազատության իրավունքի խախտման փաստ:

Վարչական դափարանը միաժամանակ փաստել է, որ «...նշված վերլուծությունները՝ անկախ «Պետական եւ ծառայողական գաղտնիքի մասին» ՆՏ օրենքի 12-րդ հոդվածի վերջին պարբերության կիրառման, լիովին բավարար են հայցվորի կողմից ներկայացված պահանջի սահմաններում, վերջնական եւ պարճառաբանված դատական ակտ կայացնելու համար: Ուստի, դափարանը չի անդրադառնում հայցվորի կողմից մարնանշված միջնորդության քննարկմանը՝ միաժամանակ արձանագրելով, որ, դափարանի կարծիքով, «Պետական եւ ծառայողական գաղտնիքի մասին» ՆՏ օրենքի 12-րդ հոդվածի վերջին պարբերությունը չի հակասում ՆՏ Սահմանադրության 6-րդ հոդվածին եւ 83.5 հոդվածի 1-ին, 2-րդ, 3-րդ, 5-րդ, 6-րդ կետերին»:

Նայաստանի Նանրապեղության վարչական վերաքննիչ դափարանն իր՝ 16.03.2011թ. որոշմամբ դիմողի կողմից բերված վերաքննիչ բողոքը մերժել է՝ վերահաստատելով Նայաստանի Նանրապեղության վարչական դափարանի իրավական դիրքորոշումները:

Նայասարանի Նանրապեպրության վճռաբեկ դատարանն իր՝ 18.05.2011թ. «Վճռաբեկ բողոքը վերադարձնելու մասին» որոշմամբ վերադարձրել է դիմողի կողմից բերված վճռաբեկ բողոքը:

3. Վիճարկելով «Պեպրական եւ ծառայողական գաղտնիքի մասին» Նայասարանի Նանրապեպրության օրենքի 8-րդ հոդվածի 4-րդ մասի «գ» ենթակետի եւ 12-րդ հոդվածի 6-րդ եւ 7-րդ մասերի սահմանադրականությունը՝ դիմողը գտնում է, որ դրանք հակասում են Նայասարանի Նանրապեպրության Սահմանադրության 3-րդ, 5-րդ, 6-րդ, 27-րդ, 43-րդ, 83.5-րդ եւ 117-րդ հոդվածների պահանջներին:

Դիմողի պնդմամբ՝ օրենսդիրը «Պեպրական եւ ծառայողական գաղտնիքի մասին» ՆՆ օրենքի 8-րդ հոդվածով տեղեկությունները պեպրական եւ ծառայողական գաղտնիքի շարքին դասելու իրավահարաբերությունները թողել է գերապեսչական ակտերով կարգավորմանը, իսկ 12-րդ հոդվածով գործադիր իշխանության մարմիններին լիազորություն է վերապահել, որպեսզի վերջիններս մշակեն եւ իրենց կողմից ընդունվող ակտերով հաստատեն գաղտնագրման ենթակա տեղեկությունների ընդլայնված գերապեսչական ցանկեր, որոնք փնտրվելու լիազորությամբ օժտված են իրենք: Միաժամանակ, օրենքի 12-րդ հոդվածի 7-րդ մասով սահմանվել է, որ գաղտնի տեղեկությունների վերաբերյալ գերապեսչական ցանկերը գաղտնագրվում են եւ հրապարակման ենթակա չեն, այսինքն՝ «գերապեսչության գաղտնի՝ հրապարակման ոչ ենթակա իրավական ակտով սահմանվում են այն տեղեկությունները, որոնք գաղտնի են»:

Ըստ դիմողի՝ նման իրավակարգավորման պայմաններում քաղաքացիական վերահսկողությունից դուրս է մնում հանրային իշխանության մարմինների մի կարեւոր ոլորտ, ինչն անհամարելի է իրավական եւ ժողովրդավարական հասարակությունում գործող հիմնարար սկզբունքների հետ: Դիմողը նշում է նաեւ. «Քանի որ գաղտնիք է թե՛ ի՞նչն է գաղտնի տեղեկություն, ապա հասարակության անդամներին հայտնի յուրաքանչյուր տեղեկություն որոշակի հավանականությամբ կարող է ընդգրկված լինել այդ ցանկերում եւ դրանց տարածումը հնարավոր է, որ փաստական եւ իրավական հետեւանքներ առաջացնի իրավահարաբերությունների մասնակիցների համար»:

ՆՆ Սահմանադրության 117-րդ հոդվածի առնչությամբ դիմողը, արձանագրելով, որ խնդրո առարկա օրենքն ընդունվել է 2005 թվականի սահմանադրական փոփոխություններից առաջ, գտնում է, որ «Պեպրական եւ ծառայողական գաղտնիքի

մասին» ՏՏ օրենքն այն բազմաթիվ օրենքներից մեկն է, որը Նայասարանի Նանրապետության Սահմանադրության 117-րդ հոդվածի ուժով Սահմանադրության փոփոխություններն ուժի մեջ մտնելուց հետո չի վերանայվել եւ չի ենթարկվել փոփոխությունների:

4. Պարասխանողն առարկելով դիմողի փաստարկները՝ նշում է, որ խոսքի ազատության իրավունքը, ներառյալ՝ տեղեկություններ եւ գաղափարներ փնտրելու, սրանալու, փարածելու ազատությունը, բացարձակ իրավունք չէ: Ի թիվս այլնի, ի շահ պետական անվտանգության՝ այս իրավունքը սահմանափակելու իրավազատությունը նախատեսված է մի շարք միջազգային փաստաթղթերով:

Պարասխանող կողմը գրնում է, որ հիմնավորված չէ դիմող կողմի այն պնդումը, թե օրենսդիրը տեղեկությունները պետական եւ ծառայողական գաղտնիքի շարքին դասելու իրավահարաբերությունները թողել է գերատեսչական կարգավորմանը, քանզի խոսքի ազատության իրավունքի՝ ներառյալ տեղեկություններ փնտրելու, սրանալու իրավունքի սահմանափակման հետ կապված իրավահարաբերությունները կարգավորված են ոչ թե գերատեսչական ակտերով, այլ այդպիսի սահմանափակման հնարավորությունը նախատեսված է միջազգային իրավական ակտերով եւ Նայասարանի Նանրապետության Սահմանադրությամբ, եւ նշված իրավահարաբերություններն առավել մանրամասն կարգավորում են սրացել, մասնավորապես, «Պետական եւ ծառայողական գաղտնիքի մասին» եւ «Տեղեկատվության ազատության մասին» Նայասարանի Նանրապետության օրենքներով:

Ըստ պարասխանող կողմի՝ «Պետական եւ ծառայողական գաղտնիքի մասին» ՏՏ օրենքը հարակ սահմանում է տեղեկությունները պետական կամ ծառայողական գաղտնիքի շարքին դասելու ընթացակարգը: Օրենքն ամրագրում է պետական եւ ծառայողական գաղտնիքի շարքին դասելու ենթակա տեղեկությունները, ինչպես նաեւ դրանք պետական եւ ծառայողական գաղտնիքի շարքին դասելու սահմանափակումները: Տեղեկությունները պետական եւ ծառայողական գաղտնիքի շարքին դասելու լիազորություններով օժտված պաշտոնատար անձինք իրավասու չեն դուրս գալու օրենքի նախանշած շրջանակներից, այլ իրավասու են դրանք ընդամենը մանրամասնել ըստ բնագավառների եւ գերատեսչական պարկանելության եւ ոչ թե սահմանել նոր կարեգործիայի տեղեկություններ:

Ինչ վերաբերում է դիմողի այն պնդմանը, թե ընդլայնված գերատեսչական ցանկերի գաղտնի լինելու պարճառով հասարակության անդամներին հայտնի յուրաքանչ-

յուր տեղեկություն որոշակի հավանականությամբ կարող է ընդգրկված լինել այդ ցանկերում, եւ դրանց տարածումը հնարավոր է, որ փաստական եւ իրավական հետեւանքներ առաջացնի իրավահարաբերությունների մասնակիցների համար, ըստ պատասխանողի՝ անհիմն է, քանի որ, մասնավորապես, Նայաստանի Նանրապետության քրեական օրենսգրքով պատասխանարվություն է նախատեսվում այն անձի կողմից պետական գաղտնիք պարունակող տեղեկություններ դիտարկությամբ հրատարակելու համար, ով պետական գաղտնիքի հետ ծանոթանալու իրավունք ուներ, եւ ում դա վստահված է եղել կամ հայտնի է դարձել ծառայության բերմամբ, եթե բացակայում են պետական դավաճանության հարկանիշները:

Պատասխանողը գտնում է, որ վիճարկվող դրույթները, իրենց բովանդակությամբ չլինելով հակասահմանադրական, մինչ այսօր վերանայման անհրաժեշտություն չեն առաջացրել:

5. ՆՆ սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ ՆՆ Սահմանադրության 27-րդ հոդվածի համաձայն՝ խոսքի ազատության իրավունքը ներառում է նաեւ տեղեկություններ փնտրելու եւ ստանալու ազատությունը: Նանրային տեղեկատվության մատչելիությունը ժողովրդավարության եւ հանրության առջեւ պատասխանատու պետական կառավարման թափանցիկության էական նախապայմաններից է: Նասարակական կարծիքի միջոցով իրականացվող ժողովրդավարական վերահսկողությունը խթանում է պետական իշխանության գործողությունների թափանցիկությունը եւ նպաստում պետական մարմինների ու պաշտոնատար անձանց հաշվետու գործունեությանը:

Սահմանադրական այս իրավունքը, սակայն, բացարձակ իրավունք չէ եւ ենթակա է սահմանափակման ՆՆ Սահմանադրության 43-րդ հոդվածով սահմանված հիմքերով եւ կարգով: Այս սահմանադրական արժեքի հարաբերակցությունն այլ սահմանադրական արժեքների հետ, մասնավորապես, պետական անվտանգության հետ, որոշում է դրա հնարավոր սահմանափակումների բնույթը: ՆՆ Սահմանադրության 43-րդ հոդվածում նշված՝ պետական անվտանգության պաշտպանության իրավաչափ նպատակի համար տեղեկություններ փնտրելու եւ ստանալու ազատության սահմանափակման հնարավորությունը թույլ է տալիս պետական իշխանությանը պետական կամ ծառայողական գաղտնիքի շարքին դասել եւ ըստ այդմ սահմանափակել այն տեղեկությունների մատչելիությունը, որոնց տարածումը կարող է վնաս պատճառել պետական անվտանգությանը: ՆՆ Սահմանադրության 43-րդ

հողվածին համապատասխան՝ «Տեղեկատվության ազատության մասին» ՆՏ օրենքի՝ «Տեղեկատվության ազատության սահմանափակումները» վերաբառությամբ 8-րդ հոդվածը սահմանափակում է այն տեղեկատվության մատչելիությունը, որը պարունակում է պերական, ծառայողական, բանկային կամ առեւտրային գաղտնիք:

6. Սույն գործի շրջանակներում բարձրացված սահմանադրաիրավական վեճը մասնավորապես առաջադրում է հետևյալ իրավական հարցադրումները.

ա/ արդյո՞ք գործադիր իշխանության մարմինների կողմից իրենց իրավասության սահմաններում տեղեկությունները պերական կամ ծառայողական գաղտնիքին դասելու՝ օրենքով սահմանված լիազորության իրացումը ենթադրում է տեղեկություններ սրանալու իրավունքի սահմանափակում, եւ, ըստ այդմ, արդյո՞ք այդ մարմինների կողմից մշակված՝ գաղտնագրման ենթակա տեղեկությունների ընդլայնված գերատեսչական ցանկերն ինքնին իրենցից ներկայացնում են նշված իրավունքի սահմանափակում,

բ/ իրավաչա՞նի է, արդյոք, գաղտնագրման ենթակա տեղեկությունների ընդլայնված գերատեսչական ցանկերի գաղտնագրումն ու ոչ հրապարակային բնույթը:

Նշված հարցադրումներին պատասխանելու համար առաջին հերթին կարելի է փորձել օրենքի համակարգային վերլուծությունը, որի արդյունքում հնարավոր կլինի պարզել, թե արդյո՞ք օրենքը սահմանում է հստակ, կոնկրետ ու ամբողջական չափորոշիչներ այս կամ այն տեղեկությունը որպես պերական գաղտնիք որակելու եւ բացառապես օրենքով իրավունքի սահմանափակման սկզբունքի երաշխավորման համար:

«Պերական եւ ծառայողական գաղտնիքի մասին» ՆՏ օրենքի 2-րդ հոդվածը սահմանում է «պերական գաղտնիք» հասկացությունը: Այդ հոդվածի համաձայն՝ պերական գաղտնիք են ՆՏ ռազմական, արտաքին հարաբերությունների, փնտեսական, գիտատեխնիկական, հեռախոսական, հակահեռախոսական, օպերատիվ-հեռախոսական գործունեության բնագավառների այն տեղեկությունները, որոնք պաշտպանվում են պերության կողմից, եւ որոնց փարածումը կարող է ծանր հետեւանքներ առաջացնել Նայաստանի Նանրապերության անվտանգության համար:

Ի լրումն այս սահմանման՝ վերոհիշյալ օրենքի 9-րդ հոդվածը նախատեսում է պերական գաղտնիքի շարքին դասելու ենթակա տեղեկությունների շրջանակը: Այս հոդվածում, ըստ 2-րդ հոդվածում հիշարակված բոլոր բնագավառների, առանձնացվում են պերական գաղտնիքին դասելու ենթակա տեղեկությունները:

Միաժամանակ, օրենքի 10-րդ հոդվածը սահմանում է այն տեղեկությունները, որոնք չեն կարող դասվել պետական գաղտնիքի շարքին: Օրենքի 11-րդ հոդվածը սահմանում է նաև գաղտնագրման սկզբունքները:

«Պետական եւ ծառայողական գաղտնիքի մասին» ՏՏ օրենքի 2-րդ հոդվածում փրված՝ պետական գաղտնիքի սահմանումը՝ համադրված օրենքի 9-րդ հոդվածով նախատեսված՝ պետական գաղտնիքի շարքին դասելու ենթակա տեղեկությունների շրջանակի եւ 10-րդ հոդվածով նախատեսված սահմանափակումների հետ, թույլ է փալիս արձանագրել, որ օրենքը սահմանում է այս կամ այն տեղեկությունը պետական գաղտնիքի շարքին դասելու եւ, դրա հետեւանքով, դրանց մարտչելիության, հետեւաբար, նաեւ անձի՝ տեղեկություններ փնտրելու եւ ստանալու իրավունքի սահմանափակման շրջանակները:

«Պետական եւ ծառայողական գաղտնիքի մասին» ՏՏ օրենքը նաեւ սահմանում է գաղտնիության աստիճանները՝ միաժամանակ ամրագրելով այն կողմնորոշիչ չափանիշները, որոնց հիման վրա իրավասու պաշտոնապար անձինք այս կամ այն տեղեկությունները դասակարգում են ըստ գաղտնիության աստիճանների:

Վերոհիշյալի հիման վրա սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ երաշխավորվում է բացառապես օրենքով իրավունքների սահմանափակման սահմանադրական սկզբունքի իրացումը, իսկ ենթաօրենսդրական ակտերին վերապահվում է օրենքի պահանջների իրականացման ապահովման գործառույթ:

7. «Պետական եւ ծառայողական գաղտնիքի մասին» ՏՏ օրենքի 8-րդ հոդվածը սահմանում է տեղեկությունները պետական եւ ծառայողական գաղտնիքի շարքին դասելու բնագավառում պետական, տեղական ինքնակառավարման մարմինների եւ պաշտոնապար անձանց լիազորությունները: Օրենսդիրը, օրենքի 9-րդ հոդվածով նախատեսելով պետական գաղտնիքի շարքին դասելուն ենթակա տեղեկություններն ըստ համապարասխան բնագավառների՝ 12-րդ հոդվածով տեղեկությունների գաղտնագրման բնագավառում միասնական պետական քաղաքականություն իրականացնելու նպատակով լիազորում է ՏՏ կառավարությանը մշակել Տայաստանի Տանրապետության պետական գաղտնիքի շարքին դասվող տեղեկությունների ցանկը, որում նաեւ նշվում են տեղեկություններից յուրաքանչյուրը փնտրիներու լիազորությամբ օժտված պետական մարմինները: Օրենքի համաձայն՝ նշված ցանկը վավերացվում է ՏՏ Նախագահի կողմից, վերանայվում է անհրաժեշտության դեպքում եւ ենթակա է հրապարակման: Օրենքն ամրագրելով այդ ցանկի հրապարակային

բնույթը՝ ապահովում է դրա մարչելիությունը եւ դրան առնչվող անձանց գործողությունների կանխարեսելիությունը:

Օրենքի 8-րդ հոդվածով հանրապետական գործադիր մարմիններին վերապահելով **իրենց իրավասության շրջանակներում** փեղեկությունները պետական եւ ծառայողական գաղտնիքի շարքին դասելու լիազորություն՝ օրենսդիրը միաժամանակ 12-րդ հոդվածում հստակեցրել է այդ մարմինների կողմից մշակման ենթակա գերապեսչական ցանկերի բնույթը՝ համաձայն որի դրանք հանդիսանում են **ընդլայնված ցանկեր:**

«Պետական եւ ծառայողական գաղտնիքի մասին» ՀՀ օրենքի 8-րդ հոդվածին համապատասխան՝ ՀՀ կառավարությունը 1997 թվականի օգոստոսի 19-ին ընդունել է «Տեղեկությունները պետական եւ ծառայողական գաղտնիքի շարքը դասելու լիազորություններով օժտված պետական մարմինների պաշտոնատար անձանց ցանկը հաստատելու մասին» թիվ 350 որոշումը: Օրենքի 8-րդ եւ 12-րդ հոդվածներին համապատասխան՝ ՀՀ կառավարության 1998 թվականի մարտի 13-ի թիվ 173 որոշմամբ հաստատվել է Նայասրանի Նանրապետությունում պետական գաղտնիքի շարքը դասվող փեղեկությունների ցանկը եւ փեղեկությունները պետական եւ ծառայողական գաղտնիքի շարքը դասելու լիազորություններով օժտված գործադիր իշխանության մարմինների ղեկավարներին հանձնարարվել մեկամսյա ժամկետում սահմանված կարգով մշակել գաղտնագրման ենթակա փեղեկությունների ընդլայնված գերապեսչական ցանկերը:

ՀՀ կառավարության 1998 թվականի հոկտեմբերի 29-ի թիվ 665 որոշմամբ հաստատվել է Նայասրանի Նանրապետության պետական գաղտնիքի շարքը դասվող փեղեկությունների ցանկի մշակման կարգը: Այդ որոշմամբ հաստատված կարգի 2-րդ կետի համաձայն՝ «Պետական գաղտնիքի շարքը դասվող փեղեկությունների ցանկերի նախագծերը մշակվում են «Պետական եւ ծառայողական գաղտնիքի մասին» Նայասրանի Նանրապետության օրենքի 9-րդ հոդվածի պահանջներին համապատասխան...»: Այսինքն՝ դրանք պետք է ներառեն **պետական գաղտնիքի շարքին դասելու ենթակա՝ օրենքի պահանջներից բխող փեղեկությունները:** Դա հավասարապես վերաբերում է նաեւ գերապեսչական ընդլայնված ցանկերին:

Վերոնշյալից ելնելով՝ ՀՀ սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ.

ա/ սահմանված կարգով կազմված պետական գաղտնիք հանդիսացող փեղեկությունների գերապեսչական մանրամասնված ցանկերն ինքնին չեն կարող հանգեցնել փեղեկավորություն ստանալու իրավունքի սահմանափակման: Այդ իրա-

վունքի սահմանափակումները նախատեսված են օրենքով, եւ օրենսդիրը վիճարկվող նորմերով նախատեսված լիազորության սահմանամբ ոչ թե իրավունքի սահմանափակումներ սահմանելու իր բացառիկ լիազորությունը պարվիրակել է գործադիր իշխանության մարմիններին, այլ իրականացնելով սահմանափակումներ սահմանելու իր սահմանադրական լիազորությունը՝ **այդ մարմիններին լիազորել է իրացնել օրենքով սահմանված սահմանափակումը,**

բ/ ՏՏ կառավարության վերոհիշյալ որոշումները, որոնց իրավաչափությունը խնդիր չի հարուցում, ՏՏ Նախագահի կողմից վավերացվել են ՏՏ Սահմանադրության 2005թ. փոփոխություններից առաջ՝ գործող կարգի պահանջներին համապատասխան: Նաշվի առնելով սահմանադրական փոփոխություններից հետո ՏՏ կառավարության որոշումների ընդունման եւ գործողության մեջ դնելու նոր կարգը՝ օրենսդիրը պարտավոր էր ՏՏ Սահմանադրության 117-րդ հոդվածի 1-ին մասի պահանջներից ելնելով անհրաժեշտ փոփոխություններ կատարել «Պետական եւ ծառայողական գաղտնիքի մասին» ՏՏ օրենքի 12-րդ հոդվածի 5-րդ մասում, նկատի ունենալով, որ պետական գաղտնիքի շարքին դասվող տեղեկությունների ցանկի նոր փոփոխությունների անհրաժեշտության դեպքում ՏՏ Նախագահն այդ փոփոխություններն այլեւս նախկինում գործող ընթացակարգով չի կարող վավերացնել:

8. Սահմանադրական դատարանը կարելու է համարում նաեւ անդրադարձը գաղտնագրման ենթակա տեղեկությունների ընդլայնված գերատեսչական ցանկերի ոչ հրապարակային բնույթի իրավաչափության հարցին: Այն անհրաժեշտ է քննության առնել «Պետական եւ ծառայողական գաղտնիքի մասին» ՏՏ օրենքի՝ տեղեկությունների գաղտնագրման գործընթացի իրավակարգավորման ընդհանուր սահմանափակումներ, ինչպես նաեւ պետական գաղտնիքի բացահայտման ու տարածման համար քրեական պատասխանատվություն սահմանելու իրավակարգավորումների լույսի ներքո՝ հաշվի առնելով նաեւ ՏՏ միջազգային պարտավորությունները:

«Պետական եւ ծառայողական գաղտնիքի մասին» ՏՏ օրենքի 3-րդ հոդվածում, որում բացահայտված է օրենքում գործածվող հասկացությունների բովանդակությունը, **«տեղեկությունների գաղտնագրում» հասկացությունը** սահմանված է որպես՝ «պետական եւ ծառայողական գաղտնիք կազմող տեղեկությունների եւ այդպիսի տեղեկակիրների տարածման նկատմամբ սահմանափակումների կիրառում»:

Օրենքի՝ **«Տեղեկությունների գաղտնագրումը»** վերաբառությամբ 13-րդ հոդվածը սահմանում է, որ գաղտնագրումն արտահայտվում է ՏՏ կառավարության

կողմից սահմանված կարգով յուրաքանչյուր առանձին տեղեկության գաղտնիության աստիճանը որոշելու և համապատասխան տեղեկակրին գաղտնիության դրոշմագիր փայտ ձեռով:

Օրենքի նշված նորմերը համադրելով 2-րդ հոդվածում քրված՝ պետական և ծառայողական գաղտնիքի հասկացության սահմանման հետ, սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ տեղեկությունների գաղտնագրման գործընթացի իրավակարգավորման առնչությամբ օրենքի իրավակարգավորման ընդհանուր փրամաբանությունից բխում է, որ սահմանափակումները սահմանված կարգով կիրառելի են **տեղեկությունների նկատմամբ**, որոնց փարածումը կարող է ծանր հետևանքներ առաջացնել Նայաստանի Նանրապետության անվտանգության համար:

Ելնելով վերոհիշյալից՝ օրենքի 12-րդ հոդվածի վիճարկվող 7-րդ մասում տեղ գրած «**գերատեսչական ցանկերը գաղտնագրվում են**» ձևակերպումը կնշանակեր այդ ցանկերի նկատմամբ սահմանափակումների կիրառում՝ պայմանավորված այն հանգամանքով, որ դրանց բովանդակության բացահայտումը կարող է ծանր հետևանքներ առաջացնել Նայաստանի Նանրապետության անվտանգության համար: Մինչդեռ գերատեսչական ցանկերը պարզապես մանրամասնում են օրենքով նախատեսված և ՏՏ կառավարության կողմից հաստատված հրապարակային ցանկում նշված ոլորտները:

Ինչ վերաբերում է այնպիսի հնարավոր իրավիճակներին, երբ գերատեսչական ցանկերում ընդգրկվող կոնկրետ տեղեկության վերաբառությունն (անվանումը) ինքնին անխուսափելիորեն կարող է արդեն իսկ ամրագրման փաստի ուժով իրենից պետական գաղտնիք ներկայացնել, ապա նման դեպքերում օրենքից բխող գաղտնագրման սկզբունքներին, մասնավորապես, գաղտնագրման հիմնավորվածության սկզբունքին համապատասխան այն կարող է դիտարկվել որպես տեղեկություն, որի փարածումը կարող է ծանր հետևանքներ առաջացնել Նայաստանի Նանրապետության անվտանգության համար, և որպես կոնկրետ տեղեկություն գաղտնագրվել:

Բացի դրանից, ինչպես ՏՏ սահմանադրական դատարանը, այնպես էլ Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանը, անդրադառնալով տեղեկություններ փնտրելու և սրանալու ազատության իրավաչափ սահմանափակումների չափորոշիչներին, իրավական դիրքորոշում են արտահայտել այն մասին, որ, նախևառաջ, այդ ազատության սահմանափակման իրավական հիմքը պետք է բավարարի մարչելիության և կանխատեսելիության որակները: Սահմանափակման իրավական

հիմքին վերաբերող այս պահանջների կարեւորությունն էլ ավելի է ընդգծվում, երբ նշված ազատությանը միջամտությունը դրսևորվում է անձին համապարասխան տեղեկություններ փարածելու համար քրեական պարասխանաւրվոյթան ենթարկելու ձեւով:

ՏՏ քրեական օրենսգիրքը նախատեսում է պերական գաղտնիքի փարածմանն առնչվող մի քանի հանցակազմ, մասնավորապես՝ «պերական դավաճանությունը» (ՏՏ քր. օր., 299-րդ հոդված), «լրտեսությունը» (ՏՏ քր. օր., 302-րդ հոդված), «պերական գաղտնիք հրապարակելը» (ՏՏ քր. օր., 306-րդ հոդված): Տիմք ընդունելով այն հանգամանքը, որ նշված արարքների համար անձի դափապարփման համար՝ ի լրումն «Պերական եւ ծառայողական գաղտնիքի մասին» ՏՏ օրենքի եւ ՏՏ կառավարության կողմից հասփարված՝ գաղտնագրման ենթակա տեղեկությունների հրապարակային ցանկի, իրավական հիմք կարող է հանդիսանալ նաեւ այս կամ այն գերափեսչական գաղտնագրված ցանկով գաղտնագրված տեղեկությունը՝ սահմանադրական դափարանը գտնում է, որ տեղեկություններից բացի նաեւ գերափեսչական ցանկերի գաղտնագրումը կարող է խոչընդոտել իրավունքի սուրյեկտներին կանխատեսել իրենց գործողությունների իրավական հետեւանքները, մասնավորապես, նկափի ունենալ, որ փարածած տեղեկությունները հանդիսանում են պերական գաղտնիք՝ հանգեցնելով քրեական պարասխանաւրվոյթան:

Այս խնդրին անդրադարձել են նաեւ մի շարք միջազգային կազմակերպություններ: Մասնավորապես, Եվրոպայի խորհրդի խորհրդարանական վեհաժողովը «Լրտեսության կամ պերական գաղտնիք հրապարակելու վերաբերյալ քրեական գործերով արդար դափարքնության մասին» թիվ 1551 (2007) բանաձեւի 10.2-րդ կետում արձանագրել է հետեւյալ սկզբունքը. «...պերական գաղտնիքի վերաբերյալ օրենսդրությունը, ներառյալ քրեական պարասխանաւրվոյթան համար հիմք հանդիսացող գաղտնագրման ենթակա տեղեկությունների ցանկերը, պերք է լինեն հսփակ ու առաջին հերթին հրապարակային: Քրեական պարասխանաւրվոյթուն սահմանող գաղտնի ակտերը չեն կարող համարտելի համարվել Եվրոպայի խորհրդի իրավական չափորոշիչների հետ եւ պերք է վերացվեն բոլոր անդամ պերություններում»:

Միաժամանակ, Մարդու իրավունքների եվրոպական դափարանի՝ Շփոլն ընդդեմ Շվեյցարիայի գործով վճռում (2007թ. դեկտեմբերի 10, կետ 44, Stoll v. Switzerland) վկայակոչված է վերոհիշյալ բանաձեւի գծով գեկուցողի կողմից իրականացված՝ Եվրոպայի խորհրդի անդամ պերություններում պերական գաղտնիքի

վերաբերյալ օրենսդրությունների համեմատական վերլուծությունը, որում մասնավորապես ասված է. «... Ընդհանուր առմամբ առկա է երեք հիմնական մոտեցում. մի դեպքում փրվում է պետական կամ ծառայողական գաղտնիքի հասկացության հակիրճ եւ ընդհանուր սահմանումը, որը լրացվում է իրավակիրառական պրակտիկայում: Երկրորդ դեպքում սահմանվում է գաղտնագրման ենթակա տեղեկությունների ծավալուն եւ առավել մանրամասնված ցանկ: Երրորդ մոտեցումը հանդիսանում է նախորդ երկուսի համակցությունը եւ այս մոտեցման էությունը կայանում է նրանում, որ սահմանվում են այն բնագավառները, որոնց առնչվող տեղեկությունները կարող են գաղտնագրվել եւ այնուհետեւ համապատասխան վարչական կամ գերատեսչական ակտերով առավել ճշգրիտ եւ կոնկրետ սահմանվում են այն տեղեկությունները, որոնք փաստացիորեն կարող են գաղտնիք համարվել: ... Այս օրենսդրական մոտեցումները թույլ են տալիս գտնել ողջամիտ լուծումներ այն տեղեկությունների տեսակները որոշելու բարդ խնդրում, որոնք պաշտպանելու հարցում պետությունն ունի իրավաչափ շահ՝ միաժամանակ հարգելով տեղեկավարության ազատությունը եւ իրավական անվտանգության կարիքները: Սակայն, ցանկացած վարչական ակտ կամ նախարարի հրաման, որը բովանդակություն է հաղորդում ավելի ընդհանուր ձեւակերպումներ պարունակող օրենքներին, պետք է առնվազն մատչելի լինեն հանրությանը»:

Ելնելով վերոշարադրյալից, հաշվի առնելով նաեւ փարբեր երկրների սահմանադրական արդարադատության պրակտիկան՝ ՆՏ սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ ներկա ընթացակարգով **գերատեսչական ցանկերի գաղտնագրումը** դուրս է **տեղեկությունների գաղտնագրման**՝ «Պետական եւ ծառայողական գաղտնիքի մասին» ՆՏ օրենքի իրավակարգավորման ընդհանուր փրամաբանության շրջանակից, եւ դրանց ոչ հրապարակային բնույթը՝ այնքանով, որքանով չի վերաբերում գաղտնագրման ենթակա կոնկրետ տեղեկության, չի հետապնդում պետական անվտանգության շահերի պաշտպանության իրավաչափ նպատակ եւ խնդիրներ է հարուցում մարդու իրավունքների պաշտպանության բնագավառում:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից եւ ղեկավարվելով Նայաստանի Նանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 1-ին կետով, 102-րդ հոդվածով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Նայաստանի Նանրապետության օրենքի 63, 64 եւ 69-րդ հոդվածներով, Նայաստանի Նանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց**.

1. «Պերական եւ ծառայողական գաղտնիքի մասին» Նայաստանի Նանրապետության օրենքի 8-րդ հոդվածի 4-րդ մասի «գ» ենթակետը եւ 12-րդ հոդվածի 6-րդ մասը համապարասխանում են Նայաստանի Նանրապետության Սահմանադրությանը:

2. «Պերական եւ ծառայողական գաղտնիքի մասին» Նայաստանի Նանրապետության օրենքի 12-րդ հոդվածի 7-րդ մասի՝ «Գերաբեւազական ցանկերը գաղտնագրվում են եւ հրապարակման ենթակա չեն» դրույթը՝ այնքանով, որքանով չի վերաբերում գաղտնագրման ենթակա կոնկրետ տեղեկության, ճանաչել Նայաստանի Նանրապետության Սահմանադրության 27-րդ եւ 43-րդ հոդվածների պահանջներին հակասող եւ անվավեր:

3. «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՆՆ օրենքի 64-րդ հոդվածի 9.1-րդ կետի եւ 69-րդ հոդվածի 12-րդ մասի պահանջներից ելնելով՝ դիմողի նկատմամբ կայացված վերջնական դատական ակտը նոր հանգամանքի ի հայտ գալու հիմքով ենթակա է վերանայման՝ օրենքով սահմանված կարգով, նաեւ նկատի ունենալով, որ ՆՆ վարչական դատարանը թիվ ՎԴ/1314/05/10 դատական գործով 23.11.2010թ. կայացրած վճռում վերազանցել է իր լիազորությունները՝ հաշվի չառնելով ՆՆ Սահմանադրության 93-րդ հոդվածի պահանջը՝ արձանագրել է, որ «Պերական եւ ծառայողական գաղտնիքի մասին» ՆՆ օրենքի 12-րդ հոդվածի վերջին պարբերությունը չի հակասում ՆՆ Սահմանադրության 6-րդ հոդվածին եւ 83.5 հոդվածի 1-ին, 2-րդ, 3-րդ, 5-րդ եւ 6-րդ կետերին»:

4. Նայաստանի Նանրապետության Սահմանադրության 102-րդ հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է եւ ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ

Գ. ՆԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

6 մարտի 2012 թվականի
ՍԴՈ- 1010